

Kovo 11-osios akto semiotinis tyrimas pagal tris turinio analizės lygmenis

I. Pagal diskursyvines (figūratyvines sklaidos – veiklos pobūdžio, vietos, laiko) reikšmes

Paviršiaus (figūratyvus, diskursyvus) lygmuo – trys figūrų tipai: veikėjai, laiko ir erdvės nuorodos

Diskurso (teksto, kūrinio, įvykio ir kt.) pavadinimas ir aprašymas	Laikai	Vietos	Veikėjai, jų veiksmai, veiklos (atlikėjų vaidmenys)
<p>Kovo 11-osios aktas LIETUVOS RESPUBLIKOS AUKŠČIAUSIOSIOS TARYBOS A K T A S DĖL LIETUVOS NEPRIKLAUSOMOS VALSTYBĖS ATSTATYMO</p> <p>Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba, reikšdama Tautos valią, nutaria ir iškilmingai skelbia, kad yra atstatomas 1940 metais svetimos jėgos panaikintas Lietuvos Valstybės suvereninių galių vykdymas, ir nuo šiol Lietuva vėl yra nepriklausoma valstybė.</p> <p>Lietuvos Tarybos 1918 m. vasario 16 d. Nepriklausomybės aktas ir 1920 m. gegužės 15 d. Steigiamojo Seimo rezoliucija dėl atstatytos Lietuvos demokratinės valstybės niekada nebuvo nustoję teisinės galios ir yra Lietuvos Valstybės konstitucinis pamatas.</p> <p>Lietuvos valstybės teritorija yra vientisa ir nedaloma, joje neveikia jokios kitos valstybės konstitucija.</p> <p>Lietuvos valstybė pabrėžia savo ištikimybę visuotinai pripažintiems tarptautinės teisės principams, pripažįsta sienų neliečiamumą, kaip jis suformuluotas 1975 metų Europos saugumo ir bendradarbiavimo pasitarimo Helsinkyje Baigiamajame akte, garantuoja žmogaus, piliečio ir tautinių bendrijų teises.</p> <p>Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba kaip suvereninių galių reiškėja šiuo aktu pradeda realizuoti visą Valstybės suverenitetą.</p>	<p>1990 m. kovo 11 d. 22 val. 44 min.</p>	<p>Vilnius, parlamento rūmai, plenarinių posėdžių salė</p>	<p>Aktas buvo priimtas Aukščiausiosios tarybos pirmosios eilinės sesijos trečiajame posėdyje, 124 deputatams balsavus už ir šešiams susilaikius. Prieš nebalsavo nė vienas.</p> <p>Pagal pareigas aktą pasirašė Aukščiausiosios Tarybos pirmininkas Vytautas Landsbergis ir sekretorius Liudvikas Sabutis, bet per tą patį posėdį akto kopija, Virgilijui Juozui Čepaičiui pasiūlius, buvo pasirašyta kitų Aukščiausiosios Tarybos deputatų, taip tapusių kovo 11 d. akto signatarais.</p> <p>Vytauto Landsbergio vadovaujamoje grupėje buvę aštuoni deputatai ir teisininkas Vytautas Sinkevičius parengė Kovo 11-osios akto projektus. Akto tekstą V. Landsbergis ruošė konsultuodamasis su Lietuvos atstovu prie Šventojo Sosto Stasiu Lozoraičiu.</p>

II. Pagal (semio)naratyvines (aktantinio modelio ir naratyvinės schemos) reikšmes

Gilesnis (naratyvinis) lygmuo – aktantinių vaidmenų ir naratyvinės schemos analizė

Aktantinis modelis

(aktantas – formalus sintaksinis vienetas: tas, kuris veikia ar yra veikiamas; veikėjų įvairovė suvedama į keletą pagrindinių vaidmenų – aktantinių vaidmenų)

Truputį papildyta A. J. Greimo *Struktūrinėje semantikoje* pateikta aktantų struktūros schema:

„<...> aktantų santykiai: Adresantas iškelia užduotį, Subjektas vykdo programą, bet iš pradžių įgyja Pagalbininką arba stebuklingų įnagių, kurie leidžia pasiekti tikslą, po to Adresantas įvertina Subjekto veiksmus ir jį apdovanoja. Siužetinis pasakojimas paprastai aprėpia visą šią kanoninę schemą, bet vienas jo dalis gali išplėtoti, kitas tik glaustai ar užuominomis pristatyti.“ (Saulius Žukas, *Teksto gilumas*, Vilnius: Baltos lankos, 2010, P. 128)

<p>Adresantas (lėmėjai) – tai vertės objekto, jo vertingumo nustatytojas (-ai) ir teisiantysis (-ieji) lėmėjas (-ai), kuris (-ie) siūlo, įtikinėja, įtaigoja, manipuliuoja, įpareigoja, (į)vertina, sankcionuoja – šlovina arba smerkia</p>	<p>Lietuvių tauta susiklosčiusioje situacijoje („<...> reikšdama Tautos valią <...>“ Lietuvos piliečiai iki pirmosios Aukščiausiosios Tarybos sesijos išrinko 133 deputatus, iš jų 96 remiamus Sąjūdžio. Sesija prasidėjo 1990 m. kovo 10 d., rinkimus laimėjusioms politinėms jėgoms iš anksto susitarus dėl svarbiausių siekių Aukščiausiosioje Taryboje.)</p>
<p>Objektas (vertės objektai) – tai, kas vertinama, ko stokojama ir geidžiama, ko ieškoma, siekiama)</p>	<p>Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymas (atkūrimas) („<...> yra atstatomas 1940 metais svetimos jėgos panaikintas Lietuvos Valstybės suvereninių galių vykdymas, ir nuo šiol Lietuva vėl yra nepriklausoma valstybė.“ „<...> šiuo aktu pradeda realizuoti visą Valstybės suverenitetą.“)</p>
<p>Adresatas (gavėjai) – tai galimi objekto (-ų) gavėjai, į kuriuos kreipiasi adresantas, ir kurie galėtų priimti iššūkį, sudaryti sutartį, įsipareigoti, galiausiai būti teisiančiojo (iųjų) lėmėjo (-ų) įvertinami, sankcionuojami – šlovinami arba (pa)smerkiami</p>	<p>Pasaulio valstybių bendruomenė („Lietuvos valstybė pabrėžia savo ištikimybę visuotinai pripažintiems tarptautinės teisės principams, pripažįsta sienų neliečiamumą, kaip jis suformuluotas 1975 metų Europos saugumo ir bendradarbiavimo pasitarimo Helsinkyje Baigiamajame akte, garantuoja žmogaus, piliečio ir tautinių bendrijų teises.“ „Lietuvos valstybės teritorija yra vientisa ir nedaloma, joje neveikia jokios kitos valstybės konstitucija.“)</p>
<p>Subjektas (herojai) – tai ta(s) (tie) pagrindinė (-is, -iai) veikėja(s) (-ai), kuri(s) (-ie) kažkokiu (kur kada kuo ar kaip) veiksmu parodo, ko (kokio vertės objekto) geidžia ir siekia; ji(s) (jie) priima adresanto iššūkį, sudaro sutartį, įsipareigoja, atlieka užduotį (žygį), (pa)klysta, (pra)laimi ir būna įvertinama(s), sankcionuojama(s) – šlovinama(s) arba (pa)smerkiama(s)</p>	<p>Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba, arba Aukščiausioji Taryba – Atkuriamasis Seimas („Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba, reikšdama Tautos valią, nutaria ir iškilmingai skelbia, kad <...>.“ „Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba kaip suvereninių galių reiškėja <...>.“)</p>
<p>Pagalbininkas (padedantieji) – padeda subjektui siekti objekto, visaip gelbsti herojams</p>	<p>Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdis, istoriniai dokumentai, laisva žiniasklaida, Vytautas Sinkevičius, Stasys Lozoraitis, išėivija, JAV (Iki pirmosios Aukščiausiosios Tarybos sesijos buvo išrinkti 133 deputatai, iš jų 96 remiami Sąjūdžio, kurio pagrindinis tikslas buvo nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimas. „Lietuvos Tarybos 1918 m. vasario 16 d. Nepriklausomybės aktas ir 1920 m. gegužės 15 d. Steigiamojo Seimo rezoliucija dėl atstatytos Lietuvos demokratinės valstybės niekada nebuvo nustoję teisinės galios ir yra Lietuvos Valstybės konstitucinis pamatas.“ Akto tekstas buvo ruošiamas konsultuojantis su teisininku Vytautu Sinkevičiumi ir su Lietuvos atstovu prie Šventojo Sosto Stasiu Lozoraičiu. Lietuvos siekius aktyviai rėmė ir išėivija. Tuometinis JAV prezidentas George'as H. W. Bushas paragino TSRS nenaudoti jėgos prieš laisvę atkūrusią Lietuvą.)</p>
<p>Priešininkas (besipriešinantieji) – priešinasi subjektui, trukdo ir apsunkina jam pasiekti objektą, visaip kenkia herojams</p>	<p>Sovietų Sąjungos (TSRS) valdžia ir jos pakalikai, 1991 m. perversmininkai ir žudikai (Sovietų Sąjungos pozicija iki pat jos iširimo buvo, kad Lietuvą ir kitas Baltijos valstybes būtina išlaikyti savo interesų zonoje. Buvo siekiama derybas paversti tik klausimu dėl naujo statuso, bet ne Lietuvos nepriklausomybės pripažinimo. Galų gale žudynės sausio 13 d. ir liepos 31 d.)</p>

Naratyvinė (pasakojimo) „Kovo 11-osios akto“ programa pagal naratyvinę schemą

Pagal naratyvinės schemos fazes – manipuliacija, kompetencija, atliktis, sankcija – ir pagal išbandymo (subjekto, ieškančio vertės objekto) formas – kvalifikacinis išbandymas, lemiamasis išbandymas, šlovinamasis išbandymas:

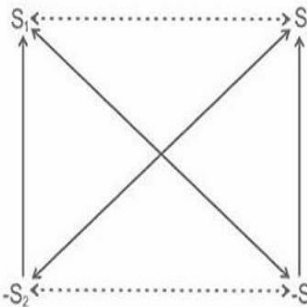
<p>manipuliacija (įtaigota užduotis, susitarimas, sutarties sudarymas, kai subjektui (herojui) lėmėjas pasiūlo vertės objektą, įteigia veiklos programą, t. y. vertybių sistemą, kuri paskatina subjektą vieniems ar kitiems veiksams)</p>	<p>Lietuvių tauta, su Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžiu priešaky, siekia atkurti savo valstybę – pasiūlo Lietuvos nepriklausomybės idealą (Lietuvos piliečiai iki pirmosios Aukščiausiosios Tarybos sesijos išrinko 133 deputatus, iš jų 96 remiamus Sąjūdžio.)</p>
<p>kompetencijos įgijimas – kvalifikacinis išbandymas (suteikia subjektui galėjimą veikti)</p>	<p>Išrinka Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba jau gali spręsti Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo bylą („Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba, reikšdama Tautos valią <...>“ Vytauto Landsbergio vadovaujamoje grupėje buvę aštuoni deputatai ir teisininkas Vytautas Sinkevičius parengė Kovo 11-osios akto projektus. Akto tekstą V. Landsbergis ruošė konsultuodamasis su Lietuvos atstovu prie Šventojo Sosto Stasiu Lozoraičiu. Iki akto paskelbimo dar reikėjo priimti svarbią deklaraciją, kuri patvirtino Aukščiausios Tarybos deputatų įgaliojimus. Šia deklaracija AT paskelbė, kad jos deputatams tauta yra suteikusi mandatą vykdyti suverenią galią ir įpareigoja atkurti Lietuvos valstybę. Kai ta deklaracija buvo priimta, tai Aukščiausioji Taryba jau nebeturėjo nieko bendro su LTSR, nors buvo išrinkta pagal jos procedūras.)</p>
<p>atliktis – lemiamasis išbandymas (konjunkcija, jungtis arba disjunkcija, skirtis su vertės objektu, t. y. subjektas, realizuojamas savo galias konkrečia veikla, įgyja arba praranda objektą)</p>	<p>Aukščiausioji Taryba – Atkuriamasis Seimas 1990 m. kovo 11 d. paskelbia aktą DĖL LIETUVOS NEPRIKLAUSOMOS VALSTYBĖS ATSTATYMO („Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba, reikšdama Tautos valią, nutaria ir iškilmingai skelbia, kad yra atstatomas 1940 metais svetimos jėgos panaikintas Lietuvos Valstybės suvereninių galių vykdymas, ir nuo šiol Lietuva vėl yra nepriklausoma valstybė. <...> Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba kaip suvereninių galių reišėja šiuo aktu pradeda realizuoti visą Valstybės suverenitetą.“)</p>
<p>pripažinimas (sankcija) – šlovinamasis išbandymas (suteikia, įtvirtina subjekto pripažinimą – jį išaukština, (pa)gerbia, šlovinama arba (pa)smerkia, kritikuoja)</p>	<p>Lietuvos visuomenė, net ir kęsdama TSRS agresiją, kuria savarankišką valstybę, o kitos valstybės užmezga diplomatinius santykius su Lietuvos valstybe. (Vakarų valstybės nebuvo pripažinusios prievartinio Lietuvos ir kitų Baltijos valstybių inkorporavimo į Sovietų Sąjungos sudėtį, tad jos suprato, kad mūsų sprendimas teisėtas ir pagrįstas. Bet tarptautiniu mastu Lietuva pripažinta tik beveik po metų. Dauguma valstybių Lietuvą pripažino 1991 m. antrojoje pusėje, žlugus Rugsjūčio pučui Rusijoje.)</p>

III. Pagal logines-semantines reikšmes (elementariašias reikšmės struktūras)

Giliausias (loginis-semantinis, abstrakčiausių kategorijų) reikšmės lygmuo – Greimo semiotinis kvadratas (šis kvadratas yra loginių galimybių žemėlapis, dialektiško mąstymo matrica, siekiant išsamiai ką nors aptarti; todėl jis gali būti naudojamas kaip euristikos (ar atradimų samprotavimo) priemonė, nes bandymas jį užpildyti žadina vaizduotę)

nepriklausomybė (kovo 11-osios akta)
Lietuvos nepriklausomybės atkūrimas

okupacija (politinė priespauda ir išnaudojimas)
TSRS kaip uzurpatoriaus interesai

išsivadavimas, sąjūdis (išsilaisvinimo moralė)
JAV ir kitos valstybės *de facto* palaikė Lietuvą

priklausomybė (teisinis statusas)
ilgai vengta *de jure* pripažinti atkurta valstybę

Semų – S_1 ir S_2 – elementarioji reikšmės struktūra atsiskleidžia kaip santykių modelis:

Santykio tipas	Santykio elementai
Priešingumas (dvišalė presupozicija)	$S_1 + S_2$
Priešingumas (dvišalė presupozicija)	$\sim S_2 + \sim S_1$
Prieštaravimas (neigimas)	$S_1 + \sim S_1$
Prieštaravimas (neigimas)	$S_2 + \sim S_2$
Papildymas (vienašalė presupozicija)	$\sim S_2 + S_1$
Papildymas (vienašalė presupozicija)	$\sim S_1 + S_2$